

BULLETIN No 183/6 - 2010

Společnosti přátel historie města Chrastavy

100. výročí železnice Jelenia Góra – Lwówek Śląski

V roce 2009 se konaly oslavy 100. výročí vybudování důležité železniční trati z polského města **JELENIA GÓRA** do našeho partnerského města **LWÓWEK ŚLASKI**. Část trati vede malebným údolím řeky Bóbr, je plná zákrutů a terén je tam velmi členitý. Část trati vede v polské části Jizerských hor a v Kaczawských horách.

Železnici byla propojena některá důležitá průmyslová centra v oblasti Dolního Slezska, např. **Zgorzelec, Wrocław, Legnica a Boleslawiec**.

Již v roce 1865 byla vybudována trať z Lubaně do Jelení Gory. Statistika z roku 1900 uvádí, že bylo během tohoto jediného roku přepraveno železniční neuvěřitelných 1,8 miliónu osob.

Stavba nové trati z Jelení Góry do Lwówku byla **rozdělena do tří úseků**: Jelenia Góra – Siedlecin, Wleń – Pilchowice a Lwówek – Wleń. Budování všech tří úseků trati probíhalo současně. Bylo nutno vybudovat mnoho vysokých násypů, mostů a několik tunelů. Tím se celá stavba velmi prodražila. Na vybudování této trati měli velký zájem podnikatelé, aby mohli přepravovat suroviny do svých továren a naopak odvážet vyrobené zboží.

Provoz na této trati byl zahájen **v červenci roku 1909**. Trať byla využívána na sto procent. V té době patřila tato část dnešního Polska k Německu. Začátkem května roku 1945 se ustupující 14. brigáda divize "Horst Wessel" rozhodla, že po prohrané válce trať zničí... To se také skutečně stalo.

Po příchodu polských obyvatel ze západní Ukrajiny bylo rozhodnuto poškozenou železniční trať opravit a uvést opět do provozu. 10. listopadu 1946 byla trať znovu otevřena. Při slavnosti tu hovořil jako nejvyšší host z Varšavy **Władysław Gomułka**.

PhDr. František Vydra

Flašinet z Chrastavy až u Severního moře

Začala letošní turistická sezóna a naše město navštěvují a budou navštěvovat nejen návštěvníci ze všech koutů České republiky, ale také zahraniční hosté.

Ve čtvrtek 6. května se v městském infocentru objevila manželská dvojice ve středním věku. Muž se zpočátku snažil hovořit polsky, ale nakonec jsme náš rozhovor vedli v němčině. Přijel k nám ze severu Německa, z města Barnsdorf, které se nachází blízko přístavu Brémy.

Co ho do našeho města přivedlo? Má doma flašinet vyrobený v roce 1885 v Chrastavě. Jedná se samozřejmě o výrobek firmy Gebrüder RIEMER, tedy Sourozenci Riemerové. Ten flašinet je funkční a dodnes hraje velmi dobře. Pan **Rolf DUNGER** (tak se německý host jmenoval) je na svůj flašinet velmi hrdý. Chtěl navštívit město, odkud jeho 125 letý stařeček pochází. Koupil si plán města Chrastavy a žádal mě, abych mu zakreslil do mapy místo, kde se flašinet vyráběly, a také dům, ve kterém rodina Riemerova bydlela.

Hovořil o tom, že na válci svého flašinetu s tisíci kovovými hroty má melodie Johanna Strausse, např. "Na krásném modrém Dunaji", ale také několik smutných melodií. Vysvětloval mi, že takové flašinet dostávali často vojáci těžce zranění ve válce a že byly flašinety jejich způsobem obživy.

Vyprávěl, že se zúčastnil několika akcí ve Švýcarsku, kde se soutěžilo v hraní na flašinet, a že ve Vídni se bude letos konat podobný festival.

Při loučení navrhl, že až přijede příště do Chrastavy, přiveze svůj flašinet s sebou.

- fv -

Setkání na vrcholu Výhledů

V sobotu 22. května bylo velmi nejisté počasí, často pršelo a členové SPHMCH byli postaveni před problém, zda chystané setkání s polskými přáteli z Bogatynie zrušit a přesunout na jiný termín, nebo riskovat a připravovanou akci časově dodržet.

V 11 hodin dopoledně jsme se měli setkat na vrcholu Výhledů. Tato hora má polský název Guslarz (= Čaroděj, Kouzelník). Rozhodli jsme se akci uskutečnit a nelitovali jsme. Počasí se umoudřilo, vysvitlo slunce a zavládla dobrá nálada.

Připravili jsme ohniště a všechno nezbytné, protože my jsme byli tentokrát hostiteli. Na paloučku poblíž čedičové stály na vr-

cholu hory jsme vyvěsili chrastavskou městskou vlajku

Přesně v jedenáct se ozvaly v lese hlasy a deset našich přátel z Bogatynie dorazilo na místo našeho dlouho plánovaného setkání. Až do vesnice Jaśna Góra přijeli malým autobusem, na vrchol, na místo setkání, pak došli pěšky. Také oni - jak bylo e-mailem dohodnuto - vzali s sebou městskou vlajku svého města.

Celou akci zahájila za krásného slunného počasí (můžeme hovořit o "zázraku") předsedkyně SPHMCH, která všechny přivítala. Potom si všichni přítomní vyslechli (v polštině) pověst „Stařena z Výchledů“, která se týká míst, kde jsme se nacházeli.

Pak si všichni prohlédli zbytky schodů a zdíva bývalé výletní restaurace, která tu stávala až do roku 1946. Vznikl při tom nápad, zda by v budoucnu nebylo možné pokusit se prozkoumat bývalé sklepení restaurace.

Každý z přítomných také dostal fotografii restaurace z doby, kdy byla ještě v provozu a bývala hojně navštěvovaná turisty a v zimním období také lyžaři.

Dojemné bylo vyprávění o smutném osudu loutkáře - dobrodruha

Edy Köhlera, kterého v červnu 1866 prusští vojáci při tažení do Čech zabili, protože jej podezřivali ze špionáže pro rakouskou armádu.

Se zájmem si všichni prohlédli také sloup z roku 1864, který byl postaven jako triangulační bod při vytváření kartografické sítě v sousedním Sasku.

Při společném opékání uzenek bylo docela veselo a celou mýtinou se nesla lákavá vůně.

Vedoucí polské skupiny p. Janusz Sontowski nás požádal, zda by někteří z nás nemohli přijet ve čtvrtek 27. května ráno do Bogatynie, protože prý tam přijede štáb varšavské televize, aby natočil pořad o mnohotvárných volnočasových aktivitách obyvatel jejich města. K nim patří nesporně také spolek Bractwo Ziemi Bogatyńskiej. Měli bychom pohovořit do mikrofonu o vzájemných stycích naší SPHMCH a polského historického sdružení.

Rozcházeli jsme se asi ve 14.30 hod. Přeshraniční akce se vydařila.

František Vydra

Zájem o secesní architekturu v našem městě

Stává se dost často, že stavební historické památky v naší zemi více oceňují zahraniční turisté než my sami. Netýká se to pouze Prahy či jiných velkých měst, ale také našeho města.

Ve čtvrtek 19. května se ozval v infocentru telefon. Paní Maria Gwiazdowska volala z Varšavy a její první otázka zněla, zda hovořím anglicky. Odpověděl jsem sice kladně, ale namítl jsem, že by jistě bylo snazší hovořit česko-polsky. Ze sluchátka se však ozvala námitka, že jsou si sice oba jazyky velmi podobné, ale že v nich je mnoho slov, která mají odlišný význam. Tím by mohlo dojít k nedorozumění. V tom jsem jí v duchu dal za pravdu... Paní Gwiazdowska chtěla přijet k nám do Chrastavy, protože chtěla na vlastní oči vidět vzácnou secesní industriální stavební památku, kterou až dosud znala pouze z fotografií v odborných publikacích.

V pondělí 24. 5. se dopoledne ozval opět telefon, že je spolu s manželem již v Liberci a že během půl hodiny přijedou na náměstí v Chrastavě.

Setkali jsme se v infocentru a já jsem cítil povinnost informovat p. Gwiazdowskou o tom, že máme v našem nevelkém městě secesních památek víc.

Nasedli jsme do auta a já jsem jim za jízdy ukázal železný secesní most přes Jeřici, který se právě natíral, pak jsme se zastavili před budovou České spořitelny a před nově upraveným Centrem volnočasových aktivit (Společenský klub). Všechny tyto stavby byly postaveny v letech 1904-1905.

Teprve potom jsme se vydali na Andělohorskou ulici, kde stojí budova textilní továrny, která je zařazena do seznamu technických památek evropského významu. A právě kvůli ní manželé z daleké Varšavy do našeho města přijeli. Není totiž vůbec běžné, aby v tomto silně dekorativním slohu byla postavena továrna či jiný technický objekt (vodárna, pivovar, nádraží či cukrovar).

Snažil jsem se předem telefonicky oznámit do bývalé Textilany, že tam přijedeme. V telefonním seznamu jsem žádné číslo nenašel. Jeli jsme tam tedy bez předchozího ohlášení. Chlěl jsem se ohlásit na vrátnici, byla však zcela prázdná a naprosto

opuštěná. Nic nám nebránilo v tom, abychom vjeli do areálu.

Měl jsem nepříjemný pocit, že chodíme po továrním dvoře jako vetřelci. Marně jsem se snažil někoho najít.

Paní Gwiazdowska, pro kterou jsou secesní stavby mnohaletým koníčkem a zálibou, fotografovala ostošest a její manžel Pavel občas nasadil na fotoaparát teleobjektiv, aby se daly vyfotografovat i ozdobné detaily vysoko nad zemí.

Zaujal ji velký emblém s písmeny F+W. Moc dobře věděli, co tato dvě písmena znamenají a já se ptám: Věděl by někdo z čtenářů, co znamenají tato písmena?

Pátráme-li po starých továrnách, měli bychom znát i jejich majitele z té doby, kdy byly postaveny. A tu bývalou Textilanu na Andělohorské ulici dali v roce 1905 postavit dva podnikatelé FEIGL + WIDRICH. (Pod tímto názvem je továrna dodnes uvedena v mezinárodním katalogu secesních památek.)

Zatímco paní Gwiazdowska byla přímo nadšená tím, co viděla, já jsem měl velmi neradostný pocit. Ta technická památka zarůstá trávou, na zdech rostou břízky a spousta oken je již rozbitá. Všude visí masivní zámky, což je jistě dobře.

Komu vlastně patří ta poslední z chrastavských textílek, kde se až donedávna vyráběl klot a jiné podšívkové látky pod hlavičkou francouzské firmy BERTERO? Konečně si vyšel odkudsi zevnitř zakouřit před vchod budovy neznámý mladík. Zeptal jsem se ho, co se v továrně děje. A odpověď byla překvapující: Stroje z bývalé Textilany byly odeslány - do Číny! V současné době již tovární objekt nepatří oné francouzské firmě, ale majitelem prý je Čech a firma má název Bertolini (nebo nějak podobně).

"A co se tu bude vyrábět?" zeptal jsem se. „Papírová reklama“, zněla odpověď. A tak si teď lámu hlavu, co si mám pod tím představit: plakáty, tištěné katalogy pro různé firmy, propagační materiály atd. František Vydra

To bylo slávy

Ve čtvrtek 27. května 2010 jsme byli pozváni do Bogatynie jako zástupci spolku SPHMCH. Měli jsme být na místě již brzy ráno v 7:00 hod. Dost dobře jsme nechápali, proč jsme na tuto akci pozváni. Již při vjezdu do tohoto polského města jsme byli udiveni nezvyklým ruchem na ulicích.

Spatřili jsme přenosové vozy celostátní varšavské televize, všude byly nataženy kabely. Všechno se natáčelo venku, v městském parku a před budovou městského úřadu. Upoutala nás hornická kapela ustrojená do slavnostních uniforem s červenými chocholy. Naši přátelé - Fraciszek Grenda, Janusz Sontowski, Wojtek Kulawski a další - již na nás čekali. Řekli nám, že jde o přímý přenos ze slavnosti, při které mělo převzít město BOGATYNIA celostátní ocenění v soutěži „Vzorné město“. V originále se tato soutěž jmenovala „Teraz Polska“.

V parku se to jen hemžilo ženami a dětmi v lidových krojích, prodávaly se tu různé speciality, např. domácí chléb se sádlem, různé zeleninové saláty, ale zájemci tu mohli obdržet také kávu nebo čaj.

Mezi přítomnými byl samozřejmě také starosta **Andrzej Grzmielewicz** (původním povoláním učitel dějepisu), potkali jsme tu starostu z Hrádku nad Nisou p. Martina Půtu, nechyběla ani delegace z Frýdlantu.

Konečně přišli dva mladí reportéři a pracovník TV, který hlídal časový plán, aby nebyl ani o minutu překročen. Reportérka položila p. **Zbygniewu Szklarkovi** otázku, co je pro město a okolí typické. Na celou zmínku o činnosti spolku „Bractwo Ziemi Bogatyńskiej“ byly vyhrazeny pouhé čtyři minuty... Vymezený čas utekl jako voda. Pan Szklarek hovořil o tzv. **podstávkových domech** (domy przysłupowe). Na víc nezbyl čas...

Odjížděli jsme v osm hodin zase zpátky, ale program celé slavnosti trval jistě až do večera. Viděli jsme skupiny školních dětí, které se chystaly na taneční vystoupení, také na městském stadionu se v rámci oslav konaly různé sportovní soutěže.

V dalších třech dnech žila Bogatynia tradičními každoročními slavnostmi zvanými **KARBONÁLIA** (lat. carbo = uhlí). Bogatynia je významným hornickým městem... Podle plakátů, které tu všude visely, bývá stejně pestrý program, jako při Chrastavských slavnostech, na které jsou polští přátelé pozváni.

František Vydra, Jaroslava Špaková

**Takové jsme byly
aneb Uplynulo již čtvrt
století
(snímek ze Spartakiády v roce 1985)**

Akce SPHMCH ve fotografii

V neděli 4. 4. 2010 uskutečnila SPHMCH zájezd do Lužice na jízdu velikonočních jezdců. Podrobné informace o zájezdu byly uveřejněny v květnovém čísle Bulletinu. Nyní si připomeneme několika fotografiemi místa, která jsme navštívili.

Týden nato 10. 4. 2010 jsme byli pozváni polským historickým spolkem z Bogatyni na prohlídku kláštera v Marienthalu a technického muzea v bývalé elektrárně v Hirschfelde. Také z této akce přinášíme několik fotografií, které pořídila naše členka J. Zahurancová.

J. Špaková

BULLETIN

Společnosti přátel historie města Chrastavy

No 183 / 6 - 2010

Vydává Společnost přátel historie města Chrastavy
Připravil: F. Vydra, J. Špaková

Sazba, tisk a distribuce je zajišťována prostřednictvím
Chrastavských listů – zpravodaje MěÚ Chrastava.